

4. Рапацевич Е.С. Педагогика : Большая современная энциклопедия / сост. Е.С. Рапацевич. — Мн. : Современное слово, 2005. — 720 с.
5. Серль Дж.Р. Открывая сознание заново / Джон Роджерс Серль. — М., 2002.
6. Талызина Н.Ф. Педагогическая психология : Учеб. пособие [для сред. пед. учеб. заведений] / Нина Федоровна Талызина. — М. : Академия, 1998. — 288 с.
7. Щукина Г.И. Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе : учеб. пособие [для студентов пед.ин-тов.] / Галина Ивановна Щукина. — М. : Просвещение, 1979. — 160 с.
8. Эльконин Д.Б. Введение в психологию развития / Даниил Борисович Эльконин. — М. : Тривола, 1994. — 167 с.

REFERENCES

1. Babanskyi Yu.K. Optymyzacyja processa obučenyja / Yuryi Konstantynovych Babanskyi. — М. : Pedahohyka, 1977. — 286 s.
2. Kelly Dzh. Teoryja lyčnosti: psyholohyja lyčnyx konstruktov / Dzhordzh Kelly— SPb. : Rech, 2000.
3. Malykhin O. V. Orhanizacija samostijnoji navčalnoji dijálnosti studentiv vyščyx pedahohičnyx navčalnyx zakladiv : teoretyko-metodolohičnyj aspekt : monohrafija / Oleksandr Volodymyrovych Malykhin. — Kryvyi Rih : Vydavnychi dim, 2009. — 307 s.
4. Rapatsevych E.S. Pedahohyka: Bolšaja sovremennaja encyklopedyja / sost. E.S. Rapatsevych. — Мн. : Sovremennoe slovo, 2005. — 720 s.
5. Serl Dzh.R. Otkryvaja soznanye zanovo / Dzhon Rodzhers Serl. — М., 2002.
6. Talyzyna N.F. Pedahohyčeskaja psyholohyja: Učebn.posobyje [dlja sred.ped.učeb.zaavedenyj] / Nyna Fedorovna Talyzyna. — М. : Akademyia, 1998. — 288 s.
7. Shchukyna H.Y. Aktyvnyzacyja poznavatelnoj dejatel'nosti učaščyx v učebnom processe: učeb.posobyje [dlja studentov ped.yn-tov.] / Halyna Yvanovna Shchukyna. — М. : Prosveshchenye, 1979. — 160 s.
8. Elkonyn D.B. Vvedenye v psyholohiju razvytyja / Danyyl Borysovych Elkonyn. — М. : Tryvola, 1994. — 167 s.

*Рецензент — доктор педагогічних наук, професор О.В. Малихін
Прийнято до друку — доктор педагогічних наук, професор О.В. Малихін*

УДК 378.147:37.0011.3

Ю.О. Зенькович,

викладач кафедри образотворчого мистецтва Криворізького педагогічного інституту
ДВНЗ «Криворізький національний університет»

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Зенькович Ю.О.,

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У статті досліджується проблема формування ціннісних компетенцій майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Визначено педагогічні умови, які забезпечують результативність цього процесу. Ціннісний простір фахової підготовки майбутнього вчителя визначається як базова педагогічна умова, що вирішально впливає на формування ціннісних компетенцій. Виявлені та схарактеризовані відповідно до педагогічних умов ті механізми, які безпосередньо впливають на результативність формування ціннісних компетенцій майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Ключові слова: ціннісні компетенції, майбутні вчителі образотворчого мистецтва, педагогічні умови, ціннісний простір, закономірності фахової підготовки, аксіологія.

Zenkovich Yu.O.,

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMATION OF VALUABLE COMPETENCIES OF FUTURE FINE ARTS TEACHERS

The article deals with the problem of formation of valuable competence of future Fine Arts teachers. It determines pedagogical conditions that ensure the effectiveness of the process. Valuable space of future teacher's professional training is defined as a basic pedagogical conditions that crucially affect the formation of valuable skills. It identifies and characterizes within the pedagogical conditions those mechanisms which influence directly the results of the formation of valuable competencies of future Fine Arts teachers.

Key words: valuable competencies, future Fine Arts teachers, pedagogical conditions, valuable environment, patterns of professional training, axiology.

Зенькович Ю.А.,

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ЦЕННОСТНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА

В статье исследуется проблема формирования ценностных компетенций будущих учителей изобразительного искусства. Определены педагогические условия, обеспечивающие результативность этого процесса. Ценностное пространство профессиональной подготовки будущего учителя определяется как базисное педагогическое условие, влияющие на формирование ценностных компетенций. Выявлены и охарактеризованы в соответствии с педагогическими условиями те механизмы, которые непосредственно влияют на результативность формирования ценностных компетенций будущих учителей изобразительного искусства.

Ключевые слова: ценностные компетенции, будущие учителя изобразительного искусства, педагогические условия, ценностное пространство, закономерности профессиональной подготовки, аксиология.

Формування особистості професіонала-фахівця як вищої цінності суспільства потребує нових підходів до удосконалення навчально-виховного процесу вищої школи, розвитку активності, самостійності, відповідальності студентів. Особливої актуальності нині набувають питання формування культурних, морально-етичних цінностей майбутнього фахівця педагогічної галузі, його ціннісно-сміслового ставлення до професійно-педагогічної діяльності як запоруки успішної професійної самореалізації в освітній сфері, та питання вироблення професійно-практичних умінь, набуття необхідних для подальшої фахової діяльності компетентностей.

Аксиологічні засади педагогіки як науки розробили видатні вчені минулого й сучасності: І. Бех, Є. Бондаревська, М. Боришевський, С. Гессен, М. Євтух, А. Здравомислов, І. Зязюн, М. Каган, Г. Коджаспірова, В. Краєвський, В. Кремень, О. Мороз, В. Сластьонін, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші. Ціннісні аспекти фахової педагогічної підготовки особистості аналізуються у працях відомих вітчизняних та зарубіжних науковців — Т. Андрущенко, А. Вербицького, Б. Гершунського, Ф. Гоноболіна, Е. Дюркгейма, Б. Косової, В. Радула, Дж. Шульмана та ін.

Дослідники стверджують, що цінності не можуть отримуватися безпосередньо з пізнання навколишнього буття. Навпаки, вони завжди передбачають певний консенсус, який залежить від певних умов, — «сукупності об'єктів, властивостей і відносин, які сприяють реалізації у дійсність можливостей, які є в потенції» [3, 31].

У сучасних реаліях викладачі вищої школи констатують очевидний розрив між теоретичними напрацюваннями науковців і реальними цінностями студентської молоді. Проблема формування ціннісних компетенцій майбутніх учителів постає вкрай гостро і потребує зусиль, спрямованих на її розв'язання. Вирішити цю проблему намагалися науковці, що досліджували специфіку фахової освіти майбутніх учителів образотворчого мистецтва (І. Іскакова, В. Орлов, Г. Отич, М. Пічкур, О. Стукалова та інші). Уважаємо, що визначитися з механізмами безпосереднього впливу на процес формування ціннісних компетенцій майбутніх учителів образотворчого мистецтва та надати цим механізмам теоретичне обґрунтування цілком можливо на основі висвітлення сутності педагогічних умов як певного середовища, яке продукує креатогенні (твірні) явища.

Мета цієї статті — надати комплексну характеристику педагогічним умовам формування ціннісних компетенцій майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Намагаючись виокремити й конкретизувати педагогічні умови формування ціннісних компетенцій майбутніх учителів образотворчого мистецтва, ми виходили з таких вихідних позицій: а) враховували сутність ціннісних компетенцій як педагогічного феномену, синтезували здобутки компетентнісного підходу; б) зважали на основні закономірності фахової підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва, яка нині має багатofункціональний, інтегральний характер, на змістовому рівні постає як сукупність чільно

взаємопов'язаних навчальних дисциплін та окремих курсів (спецкурсів).

Зважаючи на сказане вище та беручи до уваги наукові напрацювання дослідників, важливою педагогічною умовою формування ціннісних компетенцій визнаємо створення ціннісного простору фахової підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва шляхом активування аксіологічного потенціалу дисциплін психолого-педагогічного, мистецького, гуманітарного циклів.

Проектування та конструювання ціннісного простору фахової підготовки є втіленням субстанціонального уявлення про освіту як форму буття, фундамент загального процесу професіогенезу особистості, а також необхідною передумовою саморозвитку, самозростання студента як суб'єкта життєздійснення, вважає Т. Ткач (Т. Ткач, 2008) [9]. Однак поки що спеціальні мистецькі дисципліни викладаються в логіці відповідного виду мистецтва, тобто без орієнтації на педагогічну діяльність. Студенти засвоюють багато вузькоспеціальних знань, умінь і навичок у галузі мистецтва, які не пов'язані між собою в цілісну картину майбутньої художньо-естетичної та художньо-педагогічної діяльності: «Типовою є недостатня сформованість у майбутніх учителів мистецьких дисциплін художньо-педагогічної спрямованості творчих інтенцій, невміння у повному обсязі використовувати набуті знання в галузі педагогіки, психології та мистецтва у художньо-педагогічній діяльності», — зауважує В. Орлов. — «Поодинокі спроби викладачів подолати бар'єри між професійною і спеціальною мистецькою підготовкою не можуть бути успішними і не знайшли широкого розповсюдження... Невирішеність проблем інтеграції психолого-педагогічної та художньо-естетичної підготовки студентів гальмує розвиток їх професійної культури та сприяє виникненню інфантильності, конформізму, пасивності» (В. Орлов, 2003) [6, 78].

Ціннісний простір фахової підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва ми тлумачимо як плідну альтернативу знаннево-просвітницькій парадигмі вищої освіти, яка поки що є домінантною на вітчизняних освітніх теренах. Основним змістом і продуктом освіти донедавна вважалося відтворення знань або професійної поведінки за заданим взірцем, внаслідок чого головним предметом засвоєння було саме знання, а не процес його отримання та досвід ціннісної професійної поведінки. Знаннева парадигма професійної підготовки зумовлювала локалізований, замкнений, предметоцентричний характер вищої освіти, — все, що виходило за межі засвоєння знань (досвід, ставлення тощо) тлумачилося продуктом додаткової «позаосвітньої» діяльності. Основною ж

лінією руху освітнього процесу вважалося засвоєння знань, а положення про провідну роль теоретичної підготовки розглядалося як провідне, основоположне в багатьох педагогічних системах загальноосвітньої (Ю. Бабанський, І. Ільясов, В. Краєвський, Н. Менчинська) та професійної (С. Архангельський, І. Кобиляцький, З. Курлянд) підготовки майбутнього фахівця. Лише в останні десятиліття науковці визнали: позитивний ефект навчання взагалі й професійної підготовки зокрема, адаптованість випускників вищих навчальних закладів до різноманітних професійних та життєвих ситуацій досягається, як правило, не тільки і не стільки за рахунок засвоєння самих теоретичних знань, а й досвіду самоорганізації, рефлексії, подолання перешкод, які створювались у ході навчальної діяльності; а розвиток психічних функцій тих, хто навчається (пам'яті, мислення, уваги, — того, що «зберігається» в людині після завершення навчання), засвоєння умінь, — завжди опосередкований особистісно-сенсовою сферою, себто — ціннісним простором професійної підготовки.

Активування аксіологічного потенціалу психолого-педагогічних, гуманітарних, мистецьких дисциплін і є рушійними механізмами цього простору. Учені визнають: між індивідуально-особистим та предметним досвідом особистості може бути як стан узгодження, позитивного взаємовпливу, так і стан дисгармонії, фрустрації, взаємонесприйняття. Дисгармонійна, фрустраційна взаємодія особистісного й предметного видів досвіду втілюється у невміння студента встановити рефлексивні сполучення повсякденного й наукового досвіду, подолати власні упередження. Такий стан виникає також тоді, коли студент не бачить адекватного сенсу у вивченні певної дисципліни або дисциплін, себто ця дисципліна не представлена в його життєвих планах, у сфері самоствердження. Фрустраційне сприйняття предмета підсилюється слабкістю загального інтелектуального досвіду, відсутністю звички мислити логічно, нерозвиненістю самостійності як особистісної якості. У таких студентів, як правило, відсутнє «натхнення» і захопленість, а при потребі вони не здатні проявити вольові зусилля. Навпаки, гармонічна інтеграція особистого та предметного досвіду на ґрунті аксіологічного світобачення — це взаємна індукція видів досвіду. Розбіжності повсякденного й наукового досвіду, відсутність однозначних рішень породжують позитивний емоційних відгук на певний парадокс. Майбутні педагоги не просто знаходять, а «привносять» власний сенс, власне бачення предмета, екстраполюють художній стиль мислення на інші сфери життєдіяльності та на поведінку. Завдання ж викладача полягає в тому, щоб спрямувати індивідуально-ціннісний досвід майбутнього педагога,

враховуючи, що кожен студент є неповторною самобутньою особистістю, яка потребує консультативної підтримки на шляху суб'єктивного сходження до професійної досконалості через зміст, форми та методи професійної підготовки, сформованості духовно-морального характеру: совісті, дисциплінованості, милосердя, інтелігентності, зазначає Є. Коротаєва (Є. Коротаєва, 2006) [4].

Стрижнем активування аксіологічного потенціалу дисциплін психолого-педагогічного, мистецького, гуманітарного циклів визнаємо єдність змісту освіти у вищій школі, спільність і комплементарність (взаємопроникнення та взаємодоповнення) вимог, принципів, компонентів, засобів реалізації змісту освіти. Зміст вищої педагогічної освіти розкривається в її компонентах, яким є: знання про світ і способи діяльності теоретичного та практичного характеру; досвід здійснення способів діяльності, досвід творчої діяльності, емоційно-ціннісне ставлення. Послугуємося рекомендаціями О. Стукалової, яка у дослідженні аналізує вищу професійну освіту студентів у сфері культури та мистецтва, і визначаємо, що зміст освіти майбутніх учителів образотворчого мистецтва варто конкретизувати за такими позиціями:

1) врахування ціннісної природи мистецького, психолого-педагогічного, гуманітарного знання та його зверненість до проблем духовного світу людини, відповідність критеріям істинності, об'єктивності, універсальності, комплексності, діалогічності та герменевтичності;

2) базування змістових характеристик освітнього середовища на ідеях фундаментальності, спектральності, відкритості діалогу культур та наступності традицій;

3) продуктивна взаємодія культурно-творчого розвитку та професійного становлення майбутніх фахівців;

4) розкриття виховного потенціалу, який зумовлений впливом на емоційно-чуттєву, інтелектуальну, мотиваційну сфери, досвід особистості (О. Стукалова, 2011) [8, 10].

Активізація аксіологічного потенціалу навчальних дисциплін спонукає майбутніх учителів образотворчого мистецтва до усвідомлення того, що педагогічна діяльність є унікальною, — вона покликана заповнити лакуну, розрив між культурою та людиною, що формується, через:

– надання особистісного сенсу тим предметним знанням, які поки що не містять його в очах тих, хто навчається;

– зацікавленість тими видами діяльності, які раніше не представляли інтерес для суб'єктів навчання.

Важливо не лише зартикулювати вимогу створення ціннісного простору фахової підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва,

а й здійснити його змістове наповнення й розширення за рахунок сучасних домінуючих каналів і репертуару суспільної комунікації, а також технічної презентації: використання сучасних комп'ютерних, мультимедійних можливостей, роботи в мережі, сайтобудування тощо. Викладач та майбутній педагог завдяки можливостям *internet* можуть здійснювати віртуальні подорожі найкращими музеями, галереями світу, «працювати» з книжковими фондами різних бібліотек; файлообмінники, як мультимедійні сховища, надають можливість провідним науковцям світу особисто презентувати свої наукові досягнення та світогляд; відкриваються широкі можливості для трансляції та ретрансляції культурних цінностей. Звичною повсякденністю стають *on-line* консультації провідних вчених, телемости та телеконференції як частина навчального процесу вищої школи, в яких часто загальногуманітарний, мистецький контекст невіддільний від педагогічного.

Тенденція до комплементарності науки й мистецтва, їх синтезу (наука — це мислення в поняттях, а мистецтво — мислення в образах), характерна не лише для педагогіки, психології, гуманітарних наук та мистецтва, а й для сучасної науки в цілому, підкреслює В. Андрієвська (В. Андрієвська, 2008) [7]. Особливо це стосується шляхів наукового пізнання. Відзначається, що принципово неможливо досягнути світ лише розумом (дискурсивно), оскільки існують істотні обмеження для наукового пізнання і, навпаки, пізнавальні можливості розширюються за умови синтезу дискурсивних та чуттєвих форм вивчення (В. Андрієвська, 2008) [7, 45]. Художнє мислення, прийоми художнього аналізу, застосування художніх образів впливають на мислення майбутніх учителів образотворчого мистецтва, процес індивідуальної творчості, яка за своєю сутністю передає ставлення митця (студента) до світу за допомогою образів — носіїв особистісних смислів.

Ціннісний простір фахової підготовки сприяє професійно-ціннісній самоактуалізації майбутніх педагогів. Професійно-ціннісна самоактуалізація майбутніх учителів образотворчого мистецтва у процесі фахової підготовки — друга педагогічна умова формування ціннісних компетенцій майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Провідним положенням для формування цієї педагогічної умови стала методологічна ідея Б. Ананьєва, відповідно до якої розвиток особистості — це «зростаюча за масштабом та рівнем інтеграція — створення великих «блоків» систем або структур, синтез яких у визначений момент життя людини виступає як найбільш загальна структура особистості... З іншого боку, розвиток особистості є і всезростаюча диференціація функцій, процесів, станів і особистісних якостей,

відповідно прогресуючій інтеграції» (Б. Ананьев, 1972) [1, 255—256]. У широкому розумінні *самоактуалізація* — прагнення людини до якомога більш повного виявлення та розвитку своїх особистісних можливостей. У деяких напрямках сучасної західноєвропейської та американської психології самоактуалізація висувається на роль провідного мотиваційного фактора. Загальновідомо, що життєві пріоритети та діяльність людини значним чином залежать від того, якою мірою ієрархія цінностей узгоджується з ієрархією мотивів та потреб. Як свідчать дослідження, вони не завжди збігаються. Адже люди не щоразу адекватно усвідомлюють свої потреби, а деякі цінності взагалі породжуються не власними потребами людини, а думкою оточення. Переважний вплив ієрархії потреб або цінностей можна розглядати як характерну рису певного соціально-психологічного типу соціальної спрямованості особистості. Чимало з того, що люди зазвичай роблять, як чинять, залежить і від умов, у яких вони діють.

Професійно-ціннісній самоактуалізації передує *професійно-ціннісна самоідентифікація* майбутнього вчителя, яка представляє собою об'єктивну складову в наборі характеристик особистості, що відповідають за становлення його професіоналізму (В. Орлов, 2003) [6, 67]; відповідальна за ототожнення індивіда з певною групою, усвідомлення належності до певної спільноти (студентства, майбутніх учителів), прийняття основних правил і критеріїв оцінки діяльності, встановлених у певній спільноті.

Для процесу професійної самоактуалізації майбутнього вчителя образотворчого мистецтва (який, безумовно, лише розпочинається у період навчання у вищому педагогічному навчальному закладі, і в ідеалі повинен тривати протягом усього періоду майбутньої фахової діяльності) суттєвим є сукупність уже наявних життєвих цінностей індивіда, що відіграють роль якісних характеристик особистісних і професійних стратегій і визначають «ідеальний образ», уявлення про майбутню професію, тяглість професійної перспективи (чи на тривалий час майбутній учитель планує власну професійну діяльність), структурованість фахового шляху (професійної кар'єри), адекватну самооцінку. Тож професійна самоактуалізація майбутнього вчителя, хоч і є внутрішнім утворенням, спирається не лише на внутрішні, а й на зовнішні умови життєдіяльності людини (навчальна діяльність, сплановане та доцільне дозвілля тощо).

Моральна криза, на думку дослідників, виявляється в сучасній освітній системі у вигляді наступних деструктивних тенденцій: руйнуванні соціокультурного виховного середовища; обвальному наростанні життєвих проблем школярів, погіршенні їх фізичного, психічного

і духовно-етичного здоров'я; відчуженні виховних впливів від особистості й культури, дегуманізації, зауважує І. Бех (І. Бех, 1997) [2]. Тому нам видається вкрай важливою педагогічна умова залучення багатомірно-діалогічних форм навчальної взаємодії на ґрунті ціннісної свободи та неперервного творчого, художньо-естетичного розвитку суб'єктів навчально-виховного процесу вищої педагогічної школи. Уводимо в обіг явище *багатомірно-діалогічних форм навчальної взаємодії* як засобу набуття майбутнім учителем образотворчого мистецтва шляхом діалогу, полілогу, полеміки нового ціннісного досвіду, виявлення, ідентифікування й осмислення у такий спосіб навчальних проблем, набуття навичок дослідження та проектування, співтворчості та співробітництва. Діалог та полілог може розгортатися як у системі «викладач-студент (студенти)», так і в координатах «викладач — студент (студенти) — мистецький твір», «студенти — мистецький твір» тощо.

Явище багатомірності можна розглядати як у загальнофілософській, так і в прикладній педагогічній площині. Маючи підґрунтям загально-філософську площину, спираючись на концепцію філософа й культуролога С. Хантінгтона, який свого часу обґрунтував теорію «зіткнення цивілізацій» (С. Хантінгтон, 2005) [11]. Та оскільки розподіл між тоталітарними й демократичними суспільствами у плині часу нівелювався й відійшов у минуле, суспільство в цілому впевнено переходить до демократичних форм існування, що позначається й на функціонуванні його стрижневих інституцій, таких, як вища освіта, С. Хантінгтон коригує свій прогноз, вважаючи, що проблема зіткнення стосується перш за все цінностей; перспективою ж світових цивілізацій є діалог і співпраця, а підготовка суб'єкта цього процесу більшою мірою належить до сфери компетенції вчителя. Тож призвичаїти молоду людину, майбутнього педагога, до діалогу, взаємодії в умовах свободи й вільного вибору — першочергове завдання вищої школи, і розв'язуватись воно повинно саме на ґрунті використання багатомірно-діалогічних форм навчальної взаємодії.

У новітніх педагогічних дослідженнях популяризується явище багатомірних педагогічних компетенцій (активно вивчається такими сучасними вченими як К. Стецюк, Ю. Узлов, Ф. Ялалов). Конкретний прояв феномену багатомірності у житті особистості залежить від характеру діяльності. Здатності та вміння, які забезпечують майбутньому вчителю образотворчого мистецтва формування ціннісних компетенцій, на наш погляд, виробляються шляхом застосування у процесі фахової підготовки багатомірно-діалогічних форм навчальної взаємодії на ґрунті ціннісної свободи.

Багатомірно-діалогоічні форми навчальної взаємодії вертають теперішню «постнекласичну педагогіку» в антропологічне русло, нагадуючи, що основною метою вищої школи є, за словами К. Ушинського, «... відкриття засобів для освіти в людині такого характеру, який би протистояв атаці всіх випадковостей життя... засобів, що надавали б їй можливість мати скрізь лише добрі (ціннісно значущі) результати» (К. Ушинський, 2004) [10, 360].

Отже, визначені та схарактеризовані у межах статті педагогічні умови є тим механізмом,

завдяки якому досягається результативність формування ціннісних компетенцій майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Перспективи подальших розвідок окреслюються специфікою застосування багатомірно-діалогоічних форм навчальної взаємодії у процесі фахової підготовки майбутнього вчителя, використанням сучасних інформаційно-комунікаційних засобів, професійно-ціннісною самоактуалізацією майбутнього педагога у ході застосування різноманітних форм фахової підготовки.

ДЖЕРЕЛА

1. *Ананьев Б.Г.* Психофизиология студенческого возраста и усвоение знаний / Б.Г. Ананьев // Вестник высшей школы. — 1972. — № 7. — С. 17—26.
2. *Бех И.* Духовні цінності в розвитку особистості / И. Бех // Педагогіка і психологія. — 1997. — № 1. — С. 124—129.
3. *Брокгауз.* Философия : Концепции, мыслители, понятия : пер. с нем. — СПб. : Амфора, ТИД Амфора : РХГА, 2010. — 423 с.
4. *Коротаева Е.В.* Качество подготовки будущего педагога / Е.В. Коротаева // Педагогика. — 2006. — № 9. — С. 61—64.
5. *Корчажкина О.М.* Построение рефлексивной модели современного учителя / О.М. Корчажкина // Педагогика. — 2012. — № 3. — С. 65—70.
6. *Орлов В.Ф.* Професійне становлення майбутніх учителів мистецьких дисциплін : теорія і технологія : монографія / за заг. ред. І.А. Зязюна. — К. : Наукова думка, 2003. — 262 с.
7. Психологічні особливості творення наукового тексту : методичні рекомендації / за ред. В.В. Андрієвської. — К. : Педагогічна думка, 2008. — 216 с.
8. *Стукалова О.В.* Высшее профессиональное образование в сфере культуры и искусства: современное состояние и перспективы развития / О.В. Стукалова. — Автореф. дис. ...д-ра пед. наук : 13.00.08. — М., 2011. — 25 с.
9. *Ткач Т.В.* Освітній простір особистості : монографія / Тамара Ткач. — К. : Інститут психології ім. Г.С.Костюка АПН України, 2008. — 272 с.
10. *Ушинский К.Д.* Человек как предмет воспитания / Константин Дмитриевич Ушинский. — М. : Фаир-ПРЕСС, 2004. — 239 с.
11. *Хантингтон С.* Столкновение цивилизаций / Самуэль Хантингтон. — М. : АСТ, 2005. — С. 38—45.

REFERENCES

1. *Anan'ev B.H.* Psichofyziologhija studenčeskoho vozrasta y usvoenye znanyj / B.H. Anan'ev // Vestnyk vysšej školy. — 1972. — № 7. — S. 17—26.
2. *Bekh I.* Duxovni cinnosti v rozvytku osobystosti / I. Bekh // Pedahohika i psicholohija. — 1997. — № 1. — S. 124—129.
3. *Brokhauz.* Fylosofija : Konceptyuy, myslytely, ponjatyja : per. s nem. — SPb. : Amfora, TYD Amfora : RXHA, 2010. — 423 s.
4. *Korotaeva E.V.* Kačestvo podhotovky buduščeho pedahoha / E.V. Korotaeva // Pedahohyka. — 2006. — № 9. — S. 61—64.
5. *Korchazhkyna O.M.* Postroenye refleksyvnoj modely sovremennoho učytelja / O. M. Korchazhkyna // Pedahohyka. — 2012. — № 3. — S. 65—70.
6. *Orlov V.F.* Profesijne stanovlennja majbutnix učyteliv mysteckyx dyscyplin: teorija i texnologhija: monohrafija / Za zah. red. I.A. Ziaziuna. — K. : Naukova dumka, 2003. — 262 s.
7. Psicholohični osoblyvosti tvorennja naukovooho tekstu : metodyčni rekomendaciji / Za red. V.V. Andrijevskoj. — K. : Pedahohična dumka, 2008. — 216 s.
8. *Stukalova O.V.* Vusšee professyonalnoe obrazovanye v sfere kulturu y yskusstva: sovremennoe sostojanye y perspektivy razvytyja / O.V. Stukalova. — Avtoref. dys. ...d-ra ped. Nauk : 13.00.08. — M., 2011. — 25 s.

9. Tkach T.V. Osvitnij prostir osobystosti: monohrafija / Tamara Tkach — K. : Instytut psycholohiji im. H.S. Kostjuka APN Ukrainy, 2008. — 272 s.
10. Ushynskiy K. D. Čelovek kak predmet vospytanyja / Konstantyn Dmytryevych Ushynskiy. — M. : Fayr-PRESS, 2004. — 239 s.
11. Khantynhton S. Stolknovenye cyvylyzacyj / Samuel Khantynhton. — M. : AST, 2005. — S. 38—45.

Рецензент — доктор педагогічних наук, професор О.В. Малихін
Прийнято до друку — доктор педагогічних наук, професор О.В. Малихін

УДК 37.026.8:009+375.5

І.С. Павленко,

здобувач кафедри педагогіки Криворізького педагогічного інституту
ДВНЗ «Криворізький національний університет»

ДИДАКТИЧНИЙ І СВИТОГЛЯДНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ШКІЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ

Павленко І. С.,

ДИДАКТИЧНИЙ І СВИТОГЛЯДНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ШКІЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ

У статті висвітлюються основні аспекти сучасного психолого-педагогічного розуміння дидактичного та світоглядного потенціалу шкільних предметів гуманітарного циклу в контексті формування загальнокультурної компетентності учнів старшої школи. На основі порівняльного аналізу наукових джерел виокремлено специфічні особливості змісту гуманітарних дисциплін, які зумовлюють і специфіку навчальної діяльності у процесі викладання та засвоєння. Автором обґрунтовано доведено, що результатом вивчення предметів гуманітарного циклу має виступати нова цілісна картина світу, яка містить і моделі власної поведінки суб'єкта; гуманітарне пізнання значною мірою спрямоване на пізнання суб'єкта, відповідального за свої висновки перш за все перед самим собою; пізнання гуманітарного предмета зливається з сенсоутворенням, з виробленням власного ставлення.

Ключові слова: дидактичний потенціал, гуманітарні предмети, формування загальнокультурної компетентності, загальнокультурна компетентність учнів старшої школи.

Pavlenko I.S.,

DIDACTIC AND PHILOSOPHICAL POTENTIAL OF SCHOOL HUMANITIES

The article highlights the prior aspects of modern psychological and pedagogical clarifying of didactic and world outlook potential possibilities concealed in the process of humanities studying in the context of forming high school pupils' universal culture competence. Based on a comparative analysis of scientific sources it distinguishes specific features of the content of the humanities which determine the specificity of training activities in the process of teaching and learning. The author justifies that the result of humanities studying should extend new holistic picture of the world that contains the models of own behavior; humanitarian knowledge is largely aimed at the knowledge of the subject responsible for its findings primarily to himself, learning of humanitarian subject merges with sense creation, with development of own attitude.

Key words: didactic potential possibilities, humanities, forming of universal culture competence, high school pupils' universal culture competence.

Павленко И.С.,

ДИДАКТИЧЕСКИЙ И МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ ШКОЛЬНЫХ ПРЕДМЕТОВ ГУМАНИТАРНОГО ЦИКЛА

В статье освещены основные аспекты современного психолого-педагогического понимания дидактического и мировоззренческого потенциала школьных предметов гуманитарного цикла в контексте формирования общекультурной компетентности учащихся старшей школы. На основе сравнительного анализа научных источников выделены специфические особенности